

УДК 658.147

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТОВАРИСТВ (ПОВНІ, КОМАНДИТНІ)

Столяр Л.Г., Андрухів М.П.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Досліджено особливості створення товариств в Україні в сучасних умовах господарювання. Охарактеризовано види товариств та порядок їх діяльності. Проведено порівняльну характеристику господарських товариств з повною та змішаною відповідальністю. Особливу увагу приділено створенню товариств повного та командитного типу. Розглянуто особливості формування власного капіталу повного та командитного товариства.

Ключові слова: власний капітал, господарське товариство, повне товариство, командитне товариство, статутний капітал, відповідальність.

Постановка проблеми. Заснування підприємства будь якої форми власності є неможливим без створення власного капіталу, а також його подальша діяльність. Оскільки величина капіталу є важливою економічною категорією, вона характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Формування та облік власного капіталу залежить від організаційно-правової форми та виду діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості власного капіталу підприємств досліджували такі провідні вчені: К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, А. Афанасьєв, І. Зятковський, Г. Кірейцев, А. Поддєрьогін, Г. Поляк та інші. Найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу господарських товариств в су-

часних умовах, є праці І. Бланка, Ю. Бріггема, Ю. Воробйова, О. Єфимової, В. Ковальова, В. Савчука, О. Терещенка, Д. Ван Хорна, Дж. Шима.

Дослідження особливостей щодо обліку власного капіталу на підприємствах сприятиме підвищенню достовірності та повноти інформації, що відображається у фінансовій звітності, про його фінансово-майновий стан. Користувачі звітності зможуть приймати обґрунтовані та виважені управлінські рішення. Тому на сьогоднішній день питання щодо удосконалення формування та обліку власного капіталу є дуже актуальними.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості обліку власного капіталу залежить від організаційно-правової форми. Тобто, облік у повному товаристві суттєво

відрізняється від командитного, і дослідити їхні особливості є основним питанням у цій статті.

Метою статті є визначення особливостей обліку власного капіталу командитних та повних товариств.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства України (Закон України «Про господарські товариства»), господарські товариства можуть існувати в таких організаційно-правових формах:

- акціонерне товариство;
- товариство з обмеженою відповідальністю;
- повне товариство;
- товариство з додатковою відповідальністю;
- командитне товариство [2].

На сьогоднішній день існує дуже мало підприємств з організаційно-правовими формами, такими як повне та командитне товариства, проте особливості формування власного капіталу майже не досліджені. Саме тому розглядаються особливості обліку власного капіталу саме цих товариств. В Україні на даний момент існують такі повні (ПТ) та командитні (КТ) товариства, як Повне товариство «Поділля-ресурс В.К.» м. Могилів-Подільський, Вінницька обл., Повне товариство «Ломбард «Україна» м. Київ, ПТ «Ломбард «Аверс» м. Львів, ПТ «Сокіл-Драй і Кравець» м. Івано-Франківськ, ПТ «Комерційно-фінансова фірма «Економ-Сервіс» м. Харків, Командитне товариство «Мокляк і К» м. Харків, КТ «ОЛМІС-Сталькон» м. Маріуполь, КТ «Фірма «Елсіт» м. Полтава, КТ «Запорізький завод високовольтної апаратури» м. Запоріжжя, КТ «Науково-технічний центр «Будівничий» м. Дніпропетровськ.

Наявність статутного капіталу передбачена для всіх господарських товариств законодавством України. Що ж стосується розміру статутного капіталу, то для одних товариств не встановлено будь-яких вимог щодо нього, а для інших товариств законодавством прийняті обмеження у вигляді мінімального розміру статутного капіталу [4].

Питання, пов'язані з формуванням статутного капіталу, регулюються Законом «Про господарські товариства» [2], Господарським і Цивільним кодексами України [1, 3].

Цивільним кодексом України [3] статутний капітал визначається як сума внесків засновників господарського товариства, що визначає мінімальний розмір майна господарського товариства й гарантує інтереси його кредиторів. В Господарському кодексі [1] і Законі України «Про господарські товариства» [2], зустрічається також поняття «статутний фонд». Ці обидва поняття використовуються в одному й тому ж значенні.

Для повного і командитного господарських товариств мінімального розміру статутного капіталу не встановлено, оскільки учасники таких товариств (в командитному товаристві – частина учасників) несуть відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи всім своїм майном. Установчий договір повного й командитного товариств повинні міститися відомості про розмір статутного капіталу товариства й про склад і строки внесення його учасниками внесків. При створенні таких господарських товариств питання про розмір статутного капіталу вирішують його засновники за своїм розсудом [2].

Для інших господарських товариств, яким законодавством встановлено мінімальний розмір статутного капіталу, наявність їхнього капіталу має бути не нижче від такого розміру, який є обов'язковим, тому що в інакшому випадку підприємство не буде зареєстровано.

Основною характерною рисою колективного неакціонерного підприємства, що впливає на побудову власного капіталу, є ступінь відповідальності – обмежена, додаткова чи повна, та характер товариства – повне чи командитне. За цим критерієм і формується облік та рух статутного капіталу повного та командитного товариств.

Власники товариств, поряд із суб'єктами господарювання, несуть обмежену відповідальність за боргами товариства, можуть створюватися та-

Таблиця 1

Порівняльна характеристика господарських товариств з повною та змішаною відповідальністю

Основні ознаки і характеристики	Товариство з повною відповідальністю	Товариство зі змішаною відповідальністю (командитне)
Засновницькі документи	Установчий договір	Установчий договір
Ступінь відповідальності	Солідарна (необмежена) всім своїм майном	Солідарна для дійсних членів і обмежена вкладом у майно для членів вкладників
Система управління	Органи управління не створюють; справи товариства ведуться за загальною згодою учасників	Органи управління не створюються, діє договір доручення, який поширюється для дійсних членів
Статутний капітал	Самостійно встановлюється розмір статутного капіталу у засновницьких документах	Законодавчо не встановлюється розмір статутного капіталу, але обмежується розмір частки вкладників (не більше 50% майна товариства)
Контроль учасників	Великий контроль учасників товариства	Великий контроль учасників товариства
Період функціонування	1. Обмежений (смерть чи вихід одного з партнерів означає припинення існування ТзПВ) 2. Необмежений, якщо це передбачено установчим договором	1. Необмежений, у випадках смерті чи виходу одного із членів-вкладників 2. Обмежений в аналогічних випадках з дійсними членами, якщо договором не обумовлено інше
Право передачі власності	Обмежені права, передати свою частину іншим учасникам чи третім особам можна лише за згодою решти учасників	Необмежені права для членів-вкладників і обмежені для дійсних членів
Юридична форма	Об'єднання капіталів	-

Джерело: [5, с. 26]

кож господарські одиниці, власники яких несуть необмежену відповідальність. До таких суб'єктів господарювання належать товариства з повною відповідальністю та командитні товариства. І вони діють на підставі установчого договору.

Повне товариство – це таке товариство в якому всі учасники ведуть спільну підприємницьку діяльність і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Установчий договір товариства повинен визначити розмір частки кожного з учасників, розмір, склад і порядок внесення вкладів, форму їх участі у справах товариства [2].

Вести діяльність товариства можуть всі учасниками, або один чи декілька з учасників, які виступають від імені товариства. Якщо виступає один чи декілька учасників, то обов'язок повноважень учасників визначається дорученням, яке має бути підписано рештою учасників товариства. Якщо в установчому договорі визначається, що всі учасники, які наділяються повноваженнями на ведення діяльності товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В установчому договорі також може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти певні дії лише спільно.

У командитному товаристві поряд з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність, а також несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства (вкладники).

Вкладників командитного товариства ще називають – командитистами. В установчому договорі стосовно командитистів указуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства, а також розмір, склад і порядок внесення ними вкладів. Сукупний розмір часток вкладників не повинен перевищувати 50% майна товариства, зазначеного в установчому договорі [2].

Формують статутний капітал господарського товариства з метою забезпечення такого товариства активами для ведення підприємницької діяльності. У той же час статутний капітал – це інструмент для створення господарського товариства, який виконує роль центру об'єднання майна, на підставі якого створюється юридична особа [3].

В командитному товаристві кожен із вкладників повинен внести не менше 25% свого внеску на момент його реєстрації.

Значний вплив на побудову обліку формування та руху статутного капіталу мають методи обліку та оцінка внесків. Оцінка внесків до статутного капіталу здійснюється у грошових одиницях України за загальним рішенням учасників з дотриманням умов, передбачених установчими документами.

Матеріальні цінності, внесені учасниками до статутного капіталу, оцінюються за первинними документами, що підтверджують ціну їх придбання (рахунками, товарно-транспортні накладні тощо). Але в деяких країнах під час придбання товарно-матеріальних цінностей з покупця стягується податок на додану вартість, який відображується в обліку окремим рядком, а якщо цінності вивозяться за кордон, сума податку повертається покупцеві [4].

У випадку якщо до статутного капіталу вноситься майно, на яке відсутні документи, що підтверджують його вартість, то остання визначається засновниками (учасниками), про що складається протокол зборів засновників. При виникненні розбіжностей в оцінці майна засновниками її проводять аудиторська фірма.

Оприбутковане майно (будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності), внесені учасниками в натуральній формі в рахунок внесків до статутного капіталу чи в оплату акцій, відображується в обліку і балансі сумою, включаючи їх вартість, визначену в установченому порядку, та всі витрати на доставку (обладнання, яке потребує монтажу, а також витрати на його монтаж і встановлення) і державну реєстрацію.

Якщо майно надано підприємству лише для використання, його оприбутковують в оцінці, визначеній із орендної плати за користування цим майном, врахованим на весь вказаний строк діяльності підприємства чи інший встановлений засновниками строк, якщо інше не передбачено установчими документами.

Права на користування природними ресурсами, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (у тому числі на використання винаходів, ноу-хау), внесені учасниками в рахунок внесків до статутного капіталу підприємства, відображуються в обліку і балансі за первинною вартістю, визначеною у відповідному порядку [1].

Внески учасників до статутного капіталу відображуються в обліку і балансі у міру їх фактичного надходження (для майна та матеріальних активів – дата складання акта прийому-передачі, для грошових коштів – надходження на рахунок підприємства згідно з випискою банку) [3].

Особливістю обліку формування та руху статутного капіталу в господарських товариствах є наявність аналітичного обліку на рахунках 40 «Статутний капітал» та 46 «Неоплачений капітал» [6, с. 12].

У розрізі цих рахунків у аналітичному обліку кожному засновнику відкривається окремий рахунок на суму належного внеску згідно з установчими документами.

Статутний капітал товариства зростає за рахунок додаткових внесків учасників, розширення кола учасників і зростання внесків учасників за рахунок прибутку товариства. Додаткові внески учасників впливають на розмір їхньої у статутному капіталі тільки в тому випадку, якщо це передбачено установчими документами.

Статутний капітал товариства зменшується внаслідок виходу одного з кількох учасників і у випадку прийняття рішення про списання непокритих збитків товариства за рахунок внесків його учасників [2].

У разі виходу учасника зі складу товариства йому сплачують вартість частини майна підприємства, пропорційно до його частки у статутному капіталі.

Виплата проводиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов з товариства, і терміном 12 місяців із дня виходу. На вимогу учасника і за згодою товариства внесок може бути повернений повністю чи частково в натуральній формі. Вибувшому учаснику сплачують також належний йому прибуток, котрий отримало то-

вариство в цьому році до моменту його виходу. Майно, що передано учасником товариству тільки для використання, повертається йому в натуральній формі без винагороди.

При реорганізації учасника товариства, чи у зв'язку зі смертю громадянина – учасника товариства, спадкоємці мають право на вступ до товариства. У разі відмови спадкоємця від вступу до товариства чи відмови товариства від його прийняття, йому видається частка (у грошовій або в натуральній формі), яка належала реорганізованому чи ліквідованій юридичній особі, а її вартість визначається на день реорганізації чи ліквідації учасника [1].

Резервний капітал створюється відповідно до вимог Закону України «Про господарські товариства» [2], згідно з правилами, встановленими статутом і установчим договором, за рахунок нерозподіленого прибутку і призначений покривати можливі збитки від діяльності підприємства. Розмір щорічних відрахувань встановлюється засновниками самостійно і становить не менше

ніж 5% чистого прибутку. Загальна сума резервного капіталу також встановлюється документами, але повинна становити не менше ніж 25% статутного капіталу [7, с. 504].

Висновки і пропозиції. Отже, особливість формування власного капіталу має свою певну специфіку, зумовлену відповідно до чинного законодавства України організаційно-правовою формою діяльності підприємств. При заснуванні повного чи командитного товариств слід враховувати цей фактор, а також для забезпечення ефективної господарської діяльності даного підприємства у майбутньому. Ми з'ясували особливості обліку двох товариств. І можна зробити висновок що власний капітал, його облік, формування та рух залежить від ступені відповідальності (повної, обмеженої чи додаткової), а також звичайно від характеру товариства. Перспективи подальших досліджень у даній галузі полягають у визначенні впливу власного капіталу підприємств різних організаційно-правових форм на ефективність їх діяльності.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України «Про Господарські товариства» затверджений Верховною радою України від 19.09.1991 р. № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
5. Маркович В.М. Функціонування підприємницького капіталу / Маркович В.М. // Вісник НБУ. – 2001. – № 5. – С. 7-15.
6. Оніщенко В.М. Актуальні питання вживання методу обліку в капіталі відповідно до П(С)БУ № 12 «Фінансові інвестиції» / Оніщенко В.М. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 11. – С. 15.
7. Фінансовий облік: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / Л.В. Нападівська, А.В. Алексеева, О.А. Бакурова та ін.; за заг. ред. Л.В. Нападівської. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 700 с.

Столяр Л.Г., Андрухив М.П.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА ОБЩЕСТВ (ПОЛНОГО, КОММАНДИТНОГО)

Аннотация

Исследованы особенности создания обществ в Украине в современных условиях хозяйствования. Охарактеризованы виды обществ и порядок их деятельности. Проведена сравнительная характеристика хозяйственных обществ с полной и смешанной ответственностью. Особое внимание уделено созданию обществ полного и командитного типа. Рассмотрены особенности формирования собственного капитала полного и командитного общества.

Ключевые слова: собственный капитал, хозяйственное общество, полное общество, командитное общество, уставный капитал, ответственность.

Stoliar L.H., Andruhyv M.P.

Chernivtsi Trade and Economics Institute
of Kyiv National University of Trade and Economics

FEATURES ACTUALLY CAPITAL ACCOUNTING SOCIETY (FULL SCREEN, LIMITED)

Summary

The features of creating companies in Ukraine in the current economic conditions. Characterized types of companies and how they work. The comparative characteristic of economic partnerships and mixed with full responsibility. Particular attention is paid to the creation of full and limited partnerships type. The features of formation of complete and equity limited partnership.

Keywords: equity, business partnership, general partnership, limited partnership, Equity, responsibility.